

significetur, quam antea. Sed hic error non est hoc loco impugnandus; pertinet enim ad materiam de incarnatione, ubi fundamentum illud de ubiquitate, hæreticum esse ostendi, et huic etiam mysterio contrarium. Nam inde fit, per verba consecrationis nihil fieri, nec magis hoc, quod sub speciebus latet, esse corpus Christi, quam lignum, et quamlibet rem aliam, nisi forte quoad significationem; et ideo Concil. Trident., sess. 13, cap. 1, attente dixit, corpus Christi hic esse post consecrationem, et omnes Patres supra citati ante consecrationem dicunt esse panem, postea vero incipere esse corpus Christi.

2. Omissa ergo hoc errore, alia hæresis horum temporum est, Christum non esse in hoc sacramento permanenter, neque ante, neque statim post consecrationem, sed solum in ipso usu, quando ad communicandum sumitur, unde colligunt Eucharistiam neque consecrandam esse, nisi statim sit consumenda, neque servandam esse in altari, neque circumstantiam, neque adorandam, saltem ante usum. Hujus hæresis auctor dicitur esse Bucerus, cui Lutheranos omnes, imo et Lutherum ipsum fidem adhibuisse referunt, Roard., art. 12; Hosius, lib. 4 contra Brent.; Castro, verb. Eucharistia, hæres. 11; Coclæus, lib. 3 Miscellanearum, tract. 8 et 9, ubi late refert hujus erroris originem. Sanderus etiam, lib. 7 de Visib. monarch., hær. 205, anno 1555, refert in conventu Wittembergensi, anno 1537, subscrisisse in hunc errorem omnia capita Lutheranae et Zuinglianæ doctrinæ; Lindanus, in 4 indice hæres., tribuit etiam hunc errorem Nestorio, citans epistolam Cyril. Alex. ad Colosyrum; alios plures hujus hæresis fautores refert Bellarm., lib. 4 a principio, ubi per sex capita late hunc refellit errorem.

3. Fundamentum hujus hæresis solum esse potest, quia sacramentum hoc est institutum propter usum, ut patet ex illis verbis, *Accipite et comedite*; ergo tantum consistit in usu, sicut cætera sacramenta; sed Christus tantum est præsens, quando est sacramentum: ergo. Et confirmatur, quia cætera sacramenta sunt quedam actiones sacræ, extra quas elementa non sunt nisi elementa; ergo idem dicendum est de hoc sacramento; si autem hoc sacramentum solum est in usu et actione, Christus erit in illo tantum in usu, quia tantum est in illo, dum est sacramentum.

4. Dicendum vero est primo, corpus Christi

fieri præsens in hoc sacramento, finita consecratione, ante usum. Hæc conclusio est de fide, quam infra, quæst. 78, iterum necessario tractaturi sumus, agentes de forma; nunc breviter probatur, primo, ex verbis institutionis; nam, ut Concilium Tridentinum ponderavit, priusquam Apostoli Eucharistiam de manu Domini suscepissent, ipse dixit, *Hoc est corpus meum*; ergo veritas illorum verborum requirit præsentiam Christi ante usum; Christus enim non dixit, *Hoc erit corpus meum*, nec apposuit conditionem, si sumatur, sed absolute, et de præsenti dixit, *Hoc est corpus meum*; est autem verbum ejus verum et efficax. Unde Bucerus ad tuendum suum errorem verba formæ pervertit, et ita explicat, *Hoc est corpus meum*, id est, hæc actio exhibet corpus meum; sed hæc non est expositiō, sed voluntaria corruptio verborum, contra eorum proprietatem et significationem, et contra totius Ecclesiæ sensum, et omnium Patrum expositionem. Sic igitur argumentum concluditur. Aut veritas et proprietas verborum retinenda est, aut non; si non, omnino tollenda est præsentia, quia nullum relinquunt fundamentum ad rem difficillimam credendam; si vero primum, secundum fidem Catholicam, faciendum est, ergo statim consummatis verbis præsentia credenda est, quia hoc requirit veritas et proprietas verborum. Hinc Irenæus, lib. 5, cap. 2: *Quando mistus calix, inquit, et fractus panis suscipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis et corporis Christi*. Idem Chrysost., homil. de Proditione Judæ; Ambros., lib. de Myst., cap. 9; Adelm., epist. ad Bereng., et multi alii comparant efficaciam dictorum verborum cum efficacia illorum, *Fiat lux*, etc. Confirmari potest ex Paulo 1 ad Corint. 10, dicente: *Calix cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Sentit ergo calicem benedictum, seu consecratum, sanguinem Christi continere; et infra: *Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est?* Ille ergo panis divinus, qui distribuitur, et datur fidelibus, corpus Christi est; non igitur fit in ipso usu, sed potius esse supponitur. Secundo, hæc est sententia omnium sanctorum Patrum dicentium, sacerdotes Domini, ore suo, et verbo Christi, confidere hoc sacramentum, et panem in corpus mutare, quos infra, dist. 12, et iterum, quæst. 78, fuse sum allatus; et ideo nunc solum præter citatos referam Eusebium Emiss., hom. 5 de Paschate, dicentem:

Sacerdos verbo suo secreta potestate convertit; et Gregor. Nyss., lib de Sancto baptismate, circa principium dicentem: *Panis est in initio communis, sed ubi mysterium sacrificaverit, corpus Christi dicitur, et est, et eodem modo vinum, cum sit res exigui pretii ante benedictionem, post sanctificationem autem, quæ a Spiritu Sancto procedit, sanguis est Christi*. Idem orat. Catechet.: *Hic panis per verbum Dei sanctificatur, et in corpus mutatur statim ut dictum est a Verbo: Hoc est corpus meum*. Tertio probatur rationibus. Prima et præcipua sumitur ex institutione, quia Christus non dedit hanc virtutem usui, sed verbis, ut ex eorum veritate, et doctrina Ecclesiæ constat. Secundo, quia non potest explicari probabili ratione, quando et quomodo incipiatur esse præsens in usu. Quero enim, an sit in tempore, vel in aliquo instanti tantum. Item an quamdiu est in ore vel in gutture, vel quamdiu applicatur a sacerdote? quidquid enim dicas, nulla ratione aut fundamento fulciri potest. Unde argumentor tertio, quia natura cibi est, ut sit res permanens, et ut prius sit, quam comedatur; unde in convivio prius præparantur et apponuntur cibi, quam sumantur; et ita Patres, ubi de sacramento hoc disputant, aliud dicunt esse, confidere hoc sacramentum, aliud distribuere. Unde Dionys., de Eccles. Hierar., cap. 3, part. 3, circa finem, de mysteriis hujus sacramenti loquens, dicit, *Postulare ut tanto ministerio dignus fiat, et ut sacramenta sancte conficiat, et caste distribuat*. Quarto hoc sacramentum licet sit propter usum, non tamen est ipse usus, sed est materia, qua utendum est; et ideo supponitur usui; ac deinde licet ad usum, non tamen solum est institutum ad usum sumendi, sed etiam, ut offeratur in sacrificium, et ideo prius quam sumatur adest Christus, quando immolatur. Quinto a posteriori est ratio ex usu Ecclesiæ, quæ prius quam hoc sacramentum distribuatur, adorandum proponit fidelibus, quam esse Apostolicam traditionem constat ex Liturgiis Jacobi, Basilii et Chrysost., et ex Clemente et aliis, quos referemus infra agentes de forma; nunc satis sint verba Dionysii, de Eccles. Hierar., cap. 3, part. 2: *Pontifex sacrosancta et augustissima mysteria conficit, et quæ antea laudaverat venerandis operta atque abdita signis, in conspectu agit, divinaque munera reverenter ostendens, ad sacram illorum communionem, et ipse convertitur, et reliquos ut communicent, hortatur*. In quibus verbis illud

columba, quæ ante altare pendebat, et in fine vitæ obtulisse sacrificium, et quamdam partem Eucharistiae reservasse, ut eam in viaticum sumeret. Sunt etiam in Ecclesiasticis historiis multa exempla et miracula, quibus hæc veritas evidenter confirmatur; quale est illud apud Gregorium Turonens., lib. 4 de Gloria mart., cap. 86, de diacono, qui cum portaret pyxidem corpus Domini continentem, hostia consecrata exire visa est, et ab altari volare, quoniam diaconus ille impurus erat, et libidini deditus. Similia videri possunt in Beda, lib. 4 Histor. Anglic., cap. 24; et in vita Bernardi, lib. 4, cap. 41; et alia plura ad hanc veritatem confirmandam afferunt citati auctores, et Claudius, repet. 4, cap. 42. Ultimo probatur ratione, quia hoc sacramentum non consistit in usu, sed habet esse permanens; ergo licet non sumatur, permanebit sacramentum; ergo etiam in eo durabit Christi præsentia, quæ tamdiu durat, quamdiu ipsum sacramentum. Confirmatur congruentiis ad ductis sect. præcedenti, quæ hic fere accommodari possunt omnes; decuit enim ut Ecclesia Christi posset habere sponsum suum secum præsentem, non tantum in figura, ut olim Synagoga, nec aperte et clare, ut beati, sed occulte ac tecte, vere tamen et realiter.

6. Dicendum est tertio, tamdiu conservari Christum præsentem sub speciebus, quamdiu species illæ ita permanent, ut sub eis possit substantia panis vel vini conservari. Hæc conclusio colligitur fere ex omnibus Theologis, et Catholicis scriptoribus, D. Th. in 4, dist. 9, quæst. 4, art. 2, quæstiunc. 4, et infra, quæst. 76, art. 6, quæst. 77, art. 4, quæst. 80, art. 3; Alens., 4 part., quæst. 45, membr. 1, art. 2; Durando, d. 9, quæst. 3, ad 1, et dist. 42, quæst. 3; et ibi Richardo, art. 2, quæst. 2, et dist. 9, art. 4, quæst. 4; et ibi Paludano, q. 4, et dist. 42, q. 5; et ibi Scoto, quæst. 6; Major., quæst. 4; Gabr., quæst. 1, art. 3, dubio 3, et lect. 84 in can.; Capreolo, dist. 43, quæst. 4, art. 3, et recensionibus omnibus. Et in primis, quod corruptis speciebus desinat sub eis esse Christus, nullus dubitat, licet nonnulli id male explicit, ut infra, quæst. 76, videbimus. Et ratio est, quia nec consecrantur, nec habent rationem sacramenti, nisi species panis et vini. Quod vero Christus sit ibi, quamdiu illæ durant, probatur primo ex verbo Christi: *Hoc est corpus meum*; habet enim firmam et stabilem veritatem; ergo quamdiu hoc sensibile, seu contentum sub his speciebus sensibilius, signari

potest, tamdiu vere dicitur esse corpus Christi ex vi et efficacia ejusdem verbi. Unde Cyrill. Alex., epist. ad Colosyr., apud Turrian., lib. 4 pro epistolis Pontificiis, cap. 19: *Insanunt (inquit) qui dicunt, mysticam benedictionem non ita valere ad consecrationem, ut remaneant reliquæ ejus benedictionis in alterum diem; non enim alteratur Christus, neque sanctum ejus corpus mutatur; quin potius virtus benedictionis, et vivifica gratia perpetua est in eo.* Ex quibus verbis plures hujus veritatis confirmationes colligi possunt. Prima est tacta supra, quæst. 63, art. 5, quia species consecratæ, quamdiu durant, consecratæ permanent; ergo continent corpus Christi. Secunda, quia illæ species manent quasi informatæ, et ad significandum determinatae a præcedenti forma; ergo quamdiu durant, significationem retinent, efficaciam et veritatem; ergo retinent corpus Christi. Tertia, quia hæc præsentia, et quasi conjunctio Christi cum speciebus, est veluti quoddam donum gratuitum Dei, quod ex parte Christi aut Dei non auferitur, si in altero extremo non sit mutatio, sicut hac ratione unio hypostatica, vel unio per gratiam, aut gloriam, immutabiles sunt, si ex parte alterius extremi seu hominis non ponatur impedimentum. Quarta, quia Christus, peracta consecratione, permanenter manet sub speciebus; ergo quamdiu manent species, durat præsentia Christi; patet consequentia, quia nulla alia lege vel ratione potest definiri tempus, quo illa præsentia duret; si enim durantibus speciebus recedit Christus, vel hoc facit pro arbitratu, absque ulla certa lege, seu promissione, et hoc esset magnum Ecclesie incommode, alias nunquam possemus esse certi, an duret Christus in hostia consecrata, vel jam recesserit. Si autem in hoc est aliqua certa lex et promissio, nulla certe alia ex cogitari potest certior, et Ecclesie sensui magis consentanea. Ex quibus sequitur primo, errasse hæreticos, asserentes, quando aliquis indigne accedit ad hoc sacramentum, statim Christum recedere, et substantiam panis redire, antequam comedatur; est enim hæc aperta hæresis, et contra Paul., 1 ad Cor. 11, dicentem: *Qui indigne manducat et bibit, etc.*; et in ipsa prima institutione damnata est hæc hæresis, nam in illa manducavit Judas corpus Christi, ut supra diximus ex sanctis Patribus, et plura de hac re dicemus infra, quæst. 80, agentes de usu; legite contra hunc errorem Guitm., lib. 1 de hoc sacramento.

7. Sequitur secundo, falsam esse sententiam eorum, qui dixerunt recedere corpus Christi, si in lumen cadant species, vel si pollutis manibus attingantur, de quibus in sequentibus dicturi sumus latius.

8. *Falsum est, Christum recedere ab hoc sacramento, antequam alterentur, seu corruptantur species.* — Sequitur tertio, errare eos, qui dixerunt, durare Christum sub speciebus, donec sumantur, statim vero, ac sumuntur, recedere, antequam alterentur seu corruptantur; ita docuit Gloss. in cap. Tribus gradibus, de Consecration., dist. 4, et in cap. Non iste, ibi; et indicant Hugo Victor., 1. 2 de Sacram., part. 8, c. 43; et Innoc., 1. 4 de hoc myst., c. 45; sed hi duo auctores explicari quodammodo possunt, ut infra in fin. quæst. 76 dicam; illius vero Glossæ sententia nimis falsa est, et pias aures offendit. Primum est contra mentem omnium Catholicorum, qui, suscipientes Christum, tamdiu existimant illum intra se retinere, quamdiu conversio vel immutatio panis durare potuisse, et ideo diligentius student eo tempore se colligere et oratione vacare. Unde Clem. Papa, epist. 2: *Qui residua corporis, quæ in altari relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendo cibos convenient, ne sanctæ portioni commisceant communem cibum.* Confirmatur ex cap. Si quis, de Consecr., dist. 2, ubi imponitur pena ei, qui propter ebrietatem evomuerit Eucharistiam; unde ex usu Ecclesiæ, si contingat evomi ab infirmo, adoratur et habetur ut verum sacramentum. Praeterea, quia si corpus Christi in pyxide existens, durantibus speciebus, non recedit, cur discedet existens intra hominem, cum hac præcipue de causa ibi permaneat, ut quodammodo cum homine corporaliter et familiariter conjugatur, ut Cyrill., Hilar., et alii Patres loquuntur? Confirmatur, quia alias aperitur via, ut aliquis dicat, Christum revera non ingredi corpora nostra, sed recedere, cum primum species ad os pervenient; quod si hoc est hæreticum, quia Christus dixit, carnem suam manducari, ita illud est omnino falsum, quia sicut cibus, qui manducatur, intrat corpus manducantis, ita in eo manet, donec convertatur. Unde Christus etiam dixit: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, manet in me, et ego in illo.* Denique ante alterationem specierum non succedit ibi alia; ergo non recedit substantia Christi; antecedens patet, quia nec panis reddit ex omnium sententia, ut infra vi-

DISPUTATIO XLVII.

DE EADEM PRÆSENTIA CHRISTI IN HOC SACRAMENTO, QUID SIT.

De hac re pauca dicunt Theologi; eam enim ex professo non disputant, sed attingunt tantum, dum de transubstantiatione disserunt; existimo tamen, non parum lucis posse huic materiae afferri, si exakte, quid hæc præsentia sit, intelligitur, et quomodo ad præsentiam corporis Christi in propria specie comparetur; illud ergo prius in hac disputatione diligenter explicare curabo et inquirere, tam rem, quam modum loquendi, qui ex illa consequitur, declarando; de altera vero comparatione sequentem disputationem instituam.

SECTIO I.

An hæc præsentia sit aliquid reale et intrinsecum corpori Christi, et ab eo aliquo modo distinctum.

1. *Præsentia Christi in Eucharistia est vera res, seu modus realis.* — Omissis opinionibus, quoniam eas in sequentibus attingemus brevius et commodius, dicendum est primo, præsentiam hanc esse rem aliquam veram, seu modum realem in rerum natura existentem. Hanc conclusionem existimo esse certissimam et communem Theologorum, dist. 40 et 41, ubi Scot. distinctius eam attigit, d. 10, q. 4, dist. 44, q. 3, art. 2; et ut probetur, suppono verba Concilii Tridentini, sess. 13, can. 4, definientis Christum esse sub speciebus, vere, realiter ac substantialiter. Quibus verbis intendit docere totam rem, totamque substantiam vere ac proprie existere (ut ita dicam) intra species, et esse intime propinquam, seu indistantem ab illis. Et hoc esse debet fundamentum totius hujus disputationis, et hoc ipsum confirmant omnia, quæ in præcedenti disputatione tractata sunt. Ex hoc ergo concludo primo, Christum esse sic realiter præsentem speciebus, sicut est effectus realis in rerum natura; ergo præsentia ipsa est aliquid reale. Patet consequentia, quia per præsentiam fit formaliter præsens realiter; antecedens patet, tum ex sententiis